

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ 10 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Πλάτων, Πρωταγόρας 321b-322a

Ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῷ ἦν τὸ ἀνθρώπων γένος, καὶ ἠπόρει ὅτι χρήσαιτο. Ἀποροῦντι δὲ αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν, καὶ ὄρᾳ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνὸν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστροτον καὶ ἄοπλον· ἤδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα παρῆν, ἐν ἣ ἔδει καὶ ἄνθρωπον ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. Ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὕροι, κλέπτει Ἥφαιστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρὶ –ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι– καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. Τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτη ἔσχεν, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Διί. Τῷ δὲ Προμηθεΐ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν –πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν– εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἥφαιστου οἶκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖτην, λαθὼν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἥφαιστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ, καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεῖα δὲ δι’ Ἐπιμηθεῖα ὕστερον, ἥπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετῆλθεν.

A1.α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο:

1. Ο Επιμηθέας σκόπιμα αφήνει τον άνθρωπο χωρίς εφόδια.
2. Ο Προμηθέας έρχεται να ελέγξει τη διανομή των εφοδίων.
3. Ο Προμηθέας προβληματίζεται για το πώς θα σώσει τον άνθρωπο.
4. Η είσοδος στην ακρόπολη του Δία επιτρέπεται στον Προμηθέα.
5. Μετά την παρέμβαση του Προμηθέα ο άνθρωπος αποκτά αφθονία αγαθών.

(μονάδες 5)

β. Για κάθε μία από τις παραπάνω απαντήσεις να γράψετε στο τετράδιό σας το κομμάτι του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνει. (μονάδες 5)

Μονάδες 10

B1. Να περιγράψετε την προσωπικότητα και τον ρόλο του Επιμηθέα στη διανομή των εφοδίων, λαμβάνοντας υπόψη τις λέξεις και τις φράσεις του αρχαίου κειμένου που αναφέρονται σε αυτόν.

Μονάδες 10

B2. Ποια αξία αποδίδεται στην «έντεχνον σοφίαν» και την πολιτική τέχνη, όπως φαίνεται από τον τρόπο με τον οποίο αυτές φυλάσσονται; Για να τεκμηριώσετε την απάντησή σας, να στηριχτείτε στο παρακάτω απόσπασμα: «Άπορία οὔν σχόμενος [...] κλοπῆς δίκη μετῆλθεν».

Μονάδες 10

B3. Να γράψετε στο τετράδιό σας το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη:

- α. Οι σοφιστές χρησιμοποιούσαν τους μύθους στα γραπτά και τη διδασκαλία τους.
- β. Ένα από τα πρόσωπα που εμφανίζονται στον διάλογο *Πρωταγόρας* είναι ο ηγέτης των Τριάκοντα Τυράννων.
- γ. Στον διάλογο *Πρωταγόρας*, ο Σωκράτης αντιμετωπίζει τον Πρωταγόρα με έντονη ειρωνεία.
- δ. Ο Πρωταγόρας στον ομώνυμο διάλογο υποστηρίζει ότι η πολιτική τέχνη είναι προσιτή σε όλους τους ανθρώπους.
- ε. Η σωκρατική διαλεκτική υιοθετεί τη μέθοδο της διάλεξης.

Μονάδες 10

- B4.** Να αντιστοιχίσετε στο τετράδιό σας κάθε μία αρχαία ελληνική λέξη της στήλης Α με την ετυμολογικά συγγενή της νεοελληνική λέξη της στήλης Β. (Στη στήλη Β περισεύουν τρεις λέξεις.)

Στήλη Α	Στήλη Β
είμαρμένη	εισιτήριο
έξιέναι	είσοδος
ἔσχε	κλεψύδρα
κλέπτει	σχίσμα
λαθών	μερίδιο
	λοιπόν
	λήθη
	σχήμα

Μονάδες 10

B5. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αισχύλος, Προμηθεύς δεσμώτης, στίχοι 476-487, 500-506

Μιλάει ο Προμηθέας:

Με τη συνέχεια πιο πολύ θα ξαφνιαστείς ακούγοντας [476]
τι τέχνες και τεχνάσματα σκαρφίστηκα.
Και πριν απ' όλα τούτο: όσοι πέφτανε άρρωστοι
δεν είχαν γιατρικό ή να το μασήσουν
ή να το καταπιούν ή να το αλείψουν πάνω τους, [480]
μόνο καταμαραίνονταν χωρίς φάρμακα ν' ανακατεύουν,
αμυντικά μέσα για όλες τις αρρώστιες.

Και τα πολυάριθμα είδη της μαντικής τους ταξινόμησα
και πρώτος απ' τα όνειρα ξεχώρισα όσα μέλλονται [485]
να βγουν αληθινά, κι ερμήνευσα τα αινίγματα
τα φραστικά και τα συναπαντήματα του δρόμου.

[...]

Να το έργο μου. Κι ό,τι πολύτιμο έχει η γη [500]
κρυμμένο απ' τους ανθρώπους μες στα σπλάχνα της,
το μπρούντζο και το σίδηρο, το ασήμι, το χρυσάφι,
ποιος άλλος θα 'λεγε πως τους το έδειξε πριν από μένα;
Κανείς, το ξέρω, εκτός αν φλυαρεί κι ανοηταίνει.

Με δυο λόγια μάθε τα πάντα: όλες οι τέχνες [505]
οι ανθρώπινες είναι δωρεές του Προμηθέα.

(μετάφραση Παν. Μουλλά)

Αφού μελετήσετε το παραπάνω μεταφρασμένο απόσπασμα
από τον *Προμηθέα δεσμώτη* του Αισχύλου, να συγκρίνετε
τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται ο χαρακτήρας του
Προμηθέα, με βάση τα λόγια και τις ενέργειές του, σε κάθε
ένα από τα δύο κείμενα, στον *Πρωταγόρα* και τον
Προμηθέα δεσμώτη. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφών, Κυνηγετικός, 13.1-5 (έκδ. του E.C. Marchant)

Στο τέλος του Κυνηγετικού ο Ξενοφών, αφού έχει μιλήσει για
την αξία του κυνηγιού, προβάλλει τον εαυτό του ως αληθινό
δάσκαλο σε αντίθεση προς τους σοφιστές.

Θαυμάζω δὲ τῶν σοφιστῶν καλουμένων ὅτι φασὶ μὲν ἐπ' ἀρετὴν
ἄγειν οἱ πολλοὶ τοὺς νέους, ἄγουσι δ' ἐπὶ τοῦναντίον· οὔτε γὰρ
ἄνδρα που ἐωράκαμεν ὄντιν' οἱ νῦν σοφισταὶ ἀγαθὸν ἐποίησαν,
οὔτε γράμματα παρέχονται ἐξ ὧν χρὴ ἀγαθοὺς γίνεσθαι, ἀλλὰ περὶ
μὲν τῶν ματαίων πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται, ἀφ' ὧν τοῖς νέοις αἰ μὲν
ἡδοναὶ κεναί, ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι¹· διατρίβειν δ' ἄλλως παρέχει τοῖς
ἐλπίσασί τι ἐξ αὐτῶν μαθήσεσθαι καὶ ἐτέρων κωλύει χρησίμων καὶ
διδάσκει κακά. Μέμφομαι οὖν αὐτοῖς τὰ μὲν μεγάλα μειζόνως· περὶ
δὲ ὧν γράφουσιν, ὅτι τὰ μὲν ῥήματα αὐτοῖς ἐζήτηται, γινῶμαι δὲ
ὀρθῶς ἔχουσαι, αἷς ἂν παιδεύοιντο οἱ νεώτεροι ἐπ' ἀρετὴν, οὐδαμοῦ.
Ἐγὼ δὲ ἰδιώτης μὲν εἰμι, οἶδα δὲ ὅτι κράτιστον μὲν ἐστὶ παρὰ τῆς

αὐτοῦ φύσεως τὸ ἀγαθὸν διδάσκεισθαι, δεύτερον δὲ παρὰ τῶν ἀληθῶς ἀγαθόν τι ἐπισταμένων μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν ἑξαπατᾶν τέχνην ἐχόντων. Ἴσως οὖν τοῖς μὲν ὀνόμασιν οὐ σεσοφισμένως λέγω· οὐδὲ γὰρ ζητῶ τοῦτο· ὧν δὲ δέονται εἰς ἀρετὴν οἱ καλῶς πεπαιδευμένοι ὀρθῶς ἐγνωσμένα ζητῶ λέγειν· ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε, γινῶμαι δέ, εἰ καλῶς ἔχοιεν.

¹ ἔνι: ἔνεστι.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: «Ἐγὼ δὲ ἰδιώτης [...] ζητῶ τοῦτο».

Μονάδες 10

Γ2. Ποιες επικρίσεις διατυπώνει εναντίον των σοφιστῶν ο Ξενοφών ως προς την επίδρασή τους στους νέους;

Μονάδες 10

Γ3. Στο απόσπασμα «οὔτε γὰρ [...] χρὴ ἀγαθοὺς γίγνεσθαι»:

α. Να μεταφέρετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά και τις αντωνυμίες στον άλλο αριθμό, στην ίδια πτώση και στο ίδιο γένος. (μονάδες 4)

β. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα ρήματα που βρίσκονται σε πληθυντικό αριθμό (μονάδες 3) και να τα μεταφέρετε στην υποτακτική αορίστου της ενεργητικής φωνής, στο ίδιο πρόσωπο και στον ίδιο αριθμό. (μονάδες 3)

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

Γ4.α. Στο απόσπασμα «ὀνόματα μὲν γὰρ [...] εἰ καλῶς ἔχοιεν» να αναγνωρίσετε το είδος του υποθετικού λόγου (μονάδα 1) και να κάνετε τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε να δηλώνει το προσδοκώμενο. (μονάδες 3)

(μονάδες 4)

β. «πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται»: Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (μονάδες 2) και να κάνετε όλες τις απαραίτητες αλλαγές, ώστε να τονίζεται το πρόσωπο που ενεργεί (μονάδες 4).

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ.
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

Απαντήσεις

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Εγώ βέβαια είμαι απλός πολίτης (απλοϊκός άνθρωπος, αμαθής), γνωρίζω όμως ότι είναι πολύ καλύτερο πράγματι να διδάσκεται κάποιος από την ίδια του τη φύση το αγαθό, δεύτερον δε (στη συνέχεια) περισσότερο από αυτούς που γνωρίζουν με σαφήνεια το αγαθό παρά από αυτούς που κατέχουν την τέχνη να εξαπατούν. Ίσως λοιπόν μιλάω με τρόπο όχι σοφιστικό ως προς τις λέξεις. (Εκφράζομαι ίσως με γλώσσα όχι επιτηδευμένη). Γιατί ούτε επιδιώκω αυτό.

Γ2. Με βάση το απόσπασμα οι επικρίσεις που διατυπώνει ο Ξενοφών εναντίον των σοφιστών είναι:

- δεν έχουν συγγράψει κάτι ωφέλιμο το οποίο να καθοδηγεί τους νέους προς την αρετή, (ούτε γάρ...έποιήσαν)
- αντίθετα έχουν γράψει πολλά έργα ανώφελα, τα οποία ωθούν τους νέους σε απολαύσεις χωρίς περιεχόμενο και τους απομακρύνουν από την αρετή, καθώς κανείς από τους νέους δεν έχει αποδεδειγμένα επωφεληθεί από τις διδασκαλίες των σοφιστών, (ούτε γράμματα...ούκ ἔνι)
- εστιάζει στο σκόπιμα εξεζητημένο ύφος τους, το οποίο καλύπτει την ηθική κενολογία των ισχυρισμών τους, με σκοπό την εξαπάτηση, (υπό τῶν ἐξαπατᾶν τέχνην ἐχόντων)
- δεν έχουν να παρουσιάσουν κάποιο χρήσιμο απόφθεγμα, το οποίο θα μπορούσε να παρακινήσει τους νέους στην αρετή, (περί δέ ὧν γράφουσιν... οὐδαμοῦ) και
- παρέχουν αρχές που δεν συμβάλλουν στη δόμηση ηθικής προσωπικότητας και παράλληλα, απομακρύνονται από την ανθρωπιστική γνώση (ἐτέρων ... κακά).

Γ3α. Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά και οι αντωνυμίες του αποσπάσματος είναι

I. Ουσιαστικά: 1. ἄνδρα → τούς ἄνδρας

2. γράμματα → τό γράμμα

II. αντωνυμίες:

1. ὄντινα (αναφορική) → οὐστinas

2. ὧν (αναφορική) → οῦ

Γ3β.

1. ἐωράκαμεν → ἴδωμεν

2. ἐποίησαν → ποιήσωσι(ν)

3. παρέχονται → παράσχωσι(ν)

Γ4α.

I. Ο υποθετικός λόγος του αποσπάσματος είναι:

(Υπόθεση) → εἰ ... ἔχοιεν (εἰ + ευκτική)

(Απόδοση) → ἄν παιδεύσειε (δυνητική ευκτική)

Είναι: Ανεξάρτητος, απλός υποθετικός λόγος που δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.

II. Το προσδοκώμενο: (Υπόθεση) → ἐάν , ἄν, ἤν ἔχωσιν

(Απόδοση) → παιδεύσει / ἄν παιδεύσειε / παιδεύσει

[και κάθε άλλη μελλοντική έκφραση γραμματικά σωστή]

Γ4β. I. Πρόκειται για παθητική σύνταξη «πολλά αὐτοῖς γέγραπται»

- Το ρήμα «γέγραπται» είναι συντελικός χρόνος παθητικής διάθεσης
- «πολλά» υποκείμενο -αττική σύνταξη-
- «αυτοῖς» δοτική προσωπική του ενεργούντος προσώπου.

II. Οι αλλαγές που πρέπει να γίνουν, ώστε να τονιστεί το πρόσωπο που ενεργεί, δηλαδή να μετατραπεί η παθητική σύνταξη σε ενεργητική είναι: «Πολλά αυτοί (σοφισταί) γεγράφασι.»

*Η μετάφραση όλου του αποσπάσματος είναι η ακόλουθη: (Απορώ, λοιπόν, με αυτούς που αποκαλούνται σοφιστές, διότι ισχυρίζονται ότι οι περισσότεροι οδηγούν τους νέους στην αρετή, όμως τους οδηγούν στο αντίθετο (δηλ. στην κακία)· γιατί, ούτε βέβαια έχουμε δει άνδρα, τον οποίο οι τωρινοί σοφιστές έκαναν αγαθό, ούτε συγγράμματα παρουσιάζουν από τα οποία πρέπει (οι νέοι) να γίνονται αγαθοί, αντίθετα από αυτούς έχουν γραφεί πολλά για ανωφελή, στα οποία από τη μια για τους νέους απολαύσεις είναι κενές, από την άλλη η αρετή δεν υπάρχει μέσα τους. Επίσης, παρέχουν τα συγγράμματα μια άσκοπη ενασχόληση σ' αυτούς που μάταια ήλπισαν ότι θα μάθουν κάτι απ' αυτούς (ενν. τους σοφιστές), και εμποδίζουν από άλλα χρήσιμα και διδάσκουν κακά. Καταλογίζω, λοιπόν, σ' αυτούς κυρίως τις πιο μεγάλες κατηγορίες. 3 Και για αυτά τα οποία γράφουν, διότι οι λέξεις από τη μία από αυτούς έχουν αναζητηθεί, όμως σωστές γνώμες, με τις οποίες οι νεώτεροι θα εκπαιδευτούν προς την κατεύθυνση της αρετή πουθενά.

Εγώ βέβαια είμαι απλός πολίτης (απλοϊκός άνθρωπος, αμαθής), γνωρίζω όμως ότι είναι πολύ καλύτερο πράγματι να διδάσκεται κάποιος από την ίδια του τη φύση το αγαθό, δεύτερον δε (στη συνέχεια) περισσότερο από αυτούς που γνωρίζουν με σαφήνεια το αγαθό παρά από αυτούς που κατέχουν την τέχνη να εξαπατούν. Ίσως λοιπόν μιλάω με τρόπο όχι σοφιστικό ως προς τις λέξεις. (Εκφράζομαι ίσως με γλώσσα όχι επιτηδευμένη). Γιατί ούτε επιδιώκω αυτό.

Επιδιώκω να λέω αυτά που έχουν διαπιστωθεί ως ορθά, τα οποία έχουν ανάγκη, αυτοί που έχουν εκπαιδευτεί ορθά με σκοπό την αρετή· γιατί δεν είναι δυνατόν να εκπαιδεύουν οι λέξεις, αλλά οι γνώμες (ιδέες), αν είναι ορθές.